

Gran

– grann, grandios och rik

Så var det dags för den femte boken i serien om olika trädslag och de arter som lever på dem. Liksom i böckerna om asp, sälg, björk och tall är boken om gran fullmatad med allehanda kryp, svampar och växter som är en del av granens värld. Arterna är mycket vackert illustrerade av konstnären Martin Holmer och texten är skriven av Bengt Ehnström.

Den gängse uppfattningen om granen brukar vara att den knappast har några naturvärden alls. Åtminstone låter det ofta så i debatten. Då är det förvånande att det redan i ingressen till boken står följande om granen "Det är sannolikt det rikaste trädet i den svenska naturen". Omdömet syftar då på artmångfalden. Hur går detta ihop egentligen?

SKILLNAD PÅ GRAN OCH GRAN
Granen är det vanligaste trädslaget i Sverige och täcker runt 46 procent av skogsmarken, så visst borde det finnas utrymme för mängder av arter i granskogar. Men kruxet är att de flesta arterna är kopplade till riktigt gamla granar och särskilt till olika stadier av död ved. Produktionsskogar med friska granar

och kort omloppstid är artfattigare. Ehnström ger ett exempel med skalbaggsarter som påträffats på gran. Av 323 arter fanns endast 17 på levande granar och resten på döda granar. När det gäller svampar finns det dock flera arter som lever på både levande och döda granar, men även här har åldern på träden en avgörande betydelse.

PLANTOR OCH UNGGRANAR ÄR POPULÄRA
Detta känner vi till alltför väl! Allt från små kvalster till stora älgar kan kalasa på de späda plantorna. Vårstingen snyttbaggen finns presenterad men även flera andra vivlar som vi inte vet så mycket om. På fem sidor i boken kan man snabbt öka sin kunskap om granplantans fiender.

Många arter har teckningar som gör att de är svåra att upptäcka för fiender. Titta bara på den här spetsvingade malmätaren. Den är både vacker och svårupptäckt när den sitter på gammal granbark.

De unga granarna har också sin mångfald med vanliga arter och granungskogar är det gott om. Det finns alltså hur mycket mat som helst för granbarrlöss, granbarrvecklare, granknoppvivlar, med flera. Men dessa arter drar också till sig fiender som nyckelpigor och parasitsteklar och det får man vara tacksam för.

DEN GAMLA GRANSKOGENS RIKA VÄRLD

Det här avsnittet är ett av de trevligaste i boken. Det handlar inte bara om de gamla träden utan hela skogen som sådan med marksvampar, kärllväxter, fjärilar, fåglar, däggdjur, och spindlar. Det blir ett bra exempel på gammelskogsekologi. Dessutom finns John Bauers klassiska målning av prinsessan Tuvstarr som tittar i en skogstjärn efter sitt förlorade guldhjärta. På en annan plats i boken dyker även trollen upp. Man får nog räkna in dem också i granskogens mångfald.

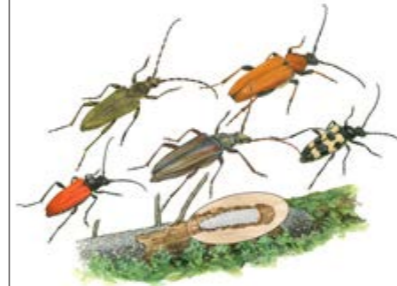
En av de vanligaste långhorniga skalbaggsarna på nydöd gran är barrträds-löparen. Man ser inte den vuxna skalbaggen så ofta men det är lätt att se spåren av den. När larven ska förpuppas bygger den en ring av gnagfibrer direkt under barken. Det ser ut som ett litet fågelbo och det kan finnas kvar länge efter att skalbaggen kläcks.

FROSSA PÅ DEN DÖDA VEDE
Halva boken handlar om mångfald i död granved. Granbarkborren har här sin givna plats. Denna art som ställer till så mycket elände i våra

produktionsskogar men som samtidigt är en nyckelart av många andra arter drar nytta av den eftersom den skapar död ved.

Granbarkborren har också en massa fiender. Jag har sett uppgifter om att minst 170 arter lever på granbarkborre. Även om vi tycker illa om den så är den en art med mångfacetterad ekologi som trots sin litenhet kan påverka granskogars utveckling i stor skala. Men det finns många andra arter av barkborrar varav de flesta inte innebär något större bekymmer för skogsbrukaren. Flera av dessa finns utförligt presenterade i boken.

Den bästa delen i kapitlet om den döda veden handlar om de större skalbaggsarna. Här kan man frossa i underbara teckningar på långhorningar, praktbaggar och knäppare med lärorika texter därtill. Att sträckläsa dessa sidor blir väl mycket korvstoppning, men om man tar det i omgångar eller har boken som uppslagsverk kommer man snudd på bli expert på arter som lever på gran.

De skalbaggsarna som heter blomböcker har en speciell ekologi. Som larver lever de i gammal liggande död ved. Som vuxna besöker de blommor för att äta pollen och nektar. Livsmiljön är alltså både skogar och öppna landskap.

ÅTGÄRDER FÖR MÅNGFALD

Sista kapitlet i boken handlar om naturvårdsåtgärder såsom att spara död ved och skapa död ved samt spara överåriga granbestånd och flerskiktade granskogar. Allt känner vi igen och det ryms inom vårt arbete med olika former av avsättningar och generell hänsyn. Rutinerna finns och det praktiska genomförandet behöver hela tiden utvecklas. Nu har vi dessutom fått en förnämlig kunskapsbok om granens rika värld som kan berika vårt kunnande på många sätt.

PS. Jag glömde berätta hur gammal en gran kan bli. Traditionellt har det ansetts att granen inte blir mer än 400 år. Men forskare har nyligen genom åldersbestämning av rotrester hittat en gran i Dalarna som uppges vara 9 550 år! Hissnande får man lov att säga.

Boken om gran ges ut av SLU, Centrum för biologisk mångfald och kan köpas där böcker säljs.

TEXT: GUSTAF AULÉN
ILLUSTRATIONER: MARTIN HOLMER

ur *Södra kontakt* nr 1, 2013

Södra kontakt är Södra Skogsägarnas medlemstidning som riktar sig till 52 000 medlemmar med skogsfastigheter i Götaland. Tidningen utgör därmed ett värdefullt redskap för att förmedla naturvårdskunskap direkt till ett stort antal skogsägare. Södra är också en internationell skogskoncern som producerar trävaror, pappers- och textilmassa och grön energi.